

VIOLETA CVETKOVSKA OCOKOLJIĆ

Fakultet za kulturu i medije

Beograd

TATJANA CVETKOVSKI

Fakultet za poslovne studije

Beograd

UDK 316.77:81-2

Pregledni rad

Primljen: 18.7.2011

Odobren: 14.9.2011

VAVILONSKA POMETNJA I STVARANJE SUPRA - JEZIKA KAO NOVI VID IZGRADNJE VAVILONSKE KULE

Sažetak: Ovaj rad se bavi religijskim shvatanjem nastanka i pometnje u ljudskim jezicima i shvatanjem raznovrsnosti jezika u savremenom društvu. Razlog ispitivanja religijskog aspekta sastoji se u činjenici da je religija vekovima igrala bitnu ulogu u životu pojedinca i čitavog društva a i danas ima značajan udeo u životu ljudi. U radu se polemiše o negativnim uticajima unificiranja jezika kao i o gubitku ikoničnosti jezika i zajedničarenja sa ljudima i sa Bogom, koje je uprkos starozavetnom razdvajanju obnovljeno u novozavetnoj priči na dan Pedesetnice. Model zidanja Vavilonske kule koji se obrađuje u ovom radu, metaforično se i danas primenjuje u tumačenju širenja informacija i globalizacije koja teži da stvori jedan jezik i jednu kulturu. Razdvajanje jezika opisano je kao kazna zbog zidanja kule čiji je vrh trebao da dosegne nebo, dok se savremeno ujedinjavanje jezika (u jedan supra-jezik) kreće ponovo u pravcu izgradnje, stvaranja nove kule, novog Vavilona čije su posledice još uvek nedovoljno istražene.

Ključne reči: Vavilonska kula, glasolalija, globalizacija, supra-jezik, religija

UVOD

Uloga komunikacije u savremenom društvu niti zaostaje niti je važnija od uloge koju je ona imala tokom ranijih vekova. Bez obzira na porast i razvoj novih medija i novih oblika odnosa među ljudima njena uloga se istovre-

meno razvija u dva pravca: prvi je osiromašenje komunikacije usled porasta, brzine i masovnosti informacija¹ a druga je njena važnost i bogatstvo upravo iz njene ekspanzije u primanju i deljenju raznovrsnih podataka. Jezik kao ljudska, veštačka tvorevina je od suštinske važnosti za razumevanje jednog naroda i svih njegovih kulturnih i civilizacijskih preobražaja.

Uloga komunikacije podjednako je bila važna u *Starom zavetu*, koji ujedno i počinje pomenom Slova: „I bi Riječ” (1 Moj. 1,1). Prvi kontakt čoveka sa zemaljskim okruženjem u koje ga je smestio Gospod bio je preko imenovanja biljaka, životinja i svih postojećih stvari na zemlji (1 Moj. 2,19). On je nastao kao proizvod podređivanja svega postojećeg čoveku (1 Moj. 1,28), osim Boga, i tako se rodio čovek kao Božija tvorevina, po njegovom liku i kao vladalac zemlje. Ovaj stav, zastupljen u *Svetom pismu* do danas je održao čoveka kao nosioca i središte zemlje i vladaoca (podnebesja). Čovek, pojedinac, izabran od Boga vremenom je postajao kralj, čovek-polubog koga su podanici sledili. Ovaj obrazac vladavine vremenom je sproveden i na ostatak sveta, dominacijom jednog društva nad potlačenim, porobljenim narodima, kojima su se podjednako nasilno nametali i kultura i jezik osvajača.

Međutim, kada je čovek dobio od Boga privilegiju da imenovanjem određuje i razvrstava bića, pojave i celokupan svet oko sebe, počeo je da skladišti i prenosi svoje znanje. Bio je stvoren po liku Gospodnjem i zahvaljujući svom paru, Evi, nastavio je da se razmnožava u niz istovetnih bića *po obličju Božijem*. Tako se javila potreba za komunikacijom među ljudima i zajedničarenjem sa Bogom.

Čovek se u *Svetom pismu* više puta sukobljava sa Bogom a ovaj sukob, između ostalog, proizlazi iz želje da se dosegne carstvo nebesko i da se bude kao Bog. Nakon izgnanstva iz raja zbog jedenja plodova drveta poznanja (1 Moj. 3,1-24), čovek je ponovo pokušao da dosegne nebo i da se vrati u svoje prvobitno, prirodno okruženje. Njegova večita težnja da ponovo osvoji i zadobije nebesko carstvo na prevaru nikada nije prolazila bez kazne. Kada je započelo zidanje Vavilonske kule, namera ovog delovanja bila je da se njenom visinom dosegne nebo i da se ostavi materijalni trag o postojanju čoveka, poput spomenika. Čovekov pokušaj da ostvari to delo doveo je do pometnje među jezicima koju je Bog poslao ljudima kao kaznu i onemogućio ih da dovrše započetu gradnju tako što se više nisu međusobno razumeli. Tek u *Novom zavetu* ova pometnja će na trenutak biti poništena kada Sveti Duh bude sišao na apostole na dan *Pedesetnice* i kada oni budu progovorili raznim jezicima i međusobno se razumeli.

¹ У духу православног богословља Делјагин (Делыагин, 2003) одређује информацију као способност материје да буде сагледана, што нас поново враћа на оваплоћеног Логоса у људском облику.

Navedena tri ključna događaja, koja se odnose na imenovanje stvari od strane čoveka (i time podređivanje njemu), pometnju među jezicima i, potom, razumevanje različitih jezika, predstavljaju osnovu hrišćanske komunikacije (zajedničarenja) među ljudima u zajednici sa Bogom.

1. Hrišćanski izvori o pometnji među jezicima i njihovom objedinjavanju

Jedan od najzamagljenijih i nedovoljno objašnjenih događaja u *Prvoj knjizi Mojsejevoj koja se zove postanje* je upravo izgradnja Vavilonske kule (1 Moj. 11,1-9). Po predanju „bijaše na cijeloj zemlji jedan jezik i jednake riječi” (1 Moj. 11,1). Narod koji se naselio u zemlji Senarskoj rešio je da napravi ploče i da ih ispeče u vatri. Od tako dobijenih opeka, načinio je novi građevinski materijal umesto kamena a zemljanu smolu (glinu) počeo je da koristi umesto kreča. Međutim, građevina koju su ljudi podizali počela je da dobija nove, višeslojne dimenzije i oni rekoše: „Hajde da sagradimo grad i kulu, kojoj će vrh biti do neba, da stečemo sebi ime, da se ne bismo rasijali po zemlji” (1 Moj. 11,4). Međutim, Gospod silazi da vidi² grad i kulu koju su zidali i shvata ljudski naum: „Gle, narod jedan, i jedan jezik u svijeh, i to počese raditi, i neće im smetati ništa da ne urade što su naumili” (1 Moj. 11,6).

Zidanje Vavilonske kule i pometnja među jezicima, uglavnom se tumače kao Božija kazna za ljudsku gordost i pokušaj da se čovek poistoveti sa Bogom. Takođe, Vavilon često služi kao metafora za zemaljsku slavu i moralnu dekadenciju u poslednjim danima (Jeffrey, 1992: 69). Iako je ista želja kojom je čovek bio vođen u raj, kada je na nagovor zmije i Eve pojeo voće sa drveta poznanja dobra i zla, dovela do njegovog proterivanja iz raja (1 Moj. 3,1-24), čovek ne odustaje. On ponovo pokušava da bude kao Bog a ova njegova želja protezaće se tokom svih kasnijih vekova ljudskog postojanja. I upravo kao što je postojao „strah” Boga da će čovek postati kao jedan *od njih* znajući šta je dobro a šta zlo, dublji strah javio se od mogućnosti da i čovek kao Bog „dovijeka živi” (1 Moj. 3,22). I tako, pri zidanju Vavilonske kule

² Божији силазак како би видео шта људи граде на земљи веома је сликовито описан на немачкој илуминацији *Зидање Вавилонске куле* из 14. века (Meister der Weltenchronik, Der Turmbau zu Babel, 1370). Крупно лице Христово, извирује зачуђено из облака са шест белих зракова. Илуминације са приказом лика Господњег (изображеног у лику Христовом) који провирује из облака како би видео зидање куле углавном се јављају крајем 13. и у 14. веку. Такође, појављују се прикази на којима Господ (сам или у пратњи најчешће два, а понекад и више, анђела) силази на земљу. У исто време јача и све већи интерес за појаву познату као *гласолалја* (Mackie, 1921: 24).

reče Bog: „Hajde da sidemo, i da im pometemo jezik da ne razumiju jedan drugoga šta govore” (1 Moj. 11, 7). Odatle ih je Bog rasuo po celoj zemlji pre nego što su sazdali grad i kulu. „Zato se prozva Vavilon, jer ondje pomete Gospod jezik cijele zemlje, i odande ih rasu Gospod po svoj zemlji” (1 Moj. 11,9). O Vavilonu i srdžbi Gospodnjoj govore i reči proroka Isaije: „Dolaze iz daljne zemlje, s kraja nebesa, Gospod i oruda srdžbe njegove, da zatre svu zemlju” (Is. 13,5) „I Vavilon, ures carstvima i dika slavi Haldejskoj, biće kao Sodom i Gomor, kad ih Bog zatr” (Is. 13,19). U *Otkrivenju Jovanovom*, takođe se govori o padu Vavilona: „Pade, pade Vavilon veliki, i postade stanište demonima i tamnica svakome duhu nečistome, i tamnica sviju ptica nečistih i mrskih; jer se žestoko vinom bluda njezina napojiše svi narodi”³ (Otkr. 18,2).

Razjedinjavanje jezika i pometnja, kao i pad Vavilona, grada koji je ogrezao u bludu i gordosti, javiće se u vidu pomirenja i ponovnog ujedinjenja na dan *Pedesetnice* kada Sveti Duh silazi na apostole⁴. „I pokazашe im se razdijeljeni jezici kao ognjeni, i side po jedan na svakoga od njih” (Dap. 2,3) i „ispuniše se svi Duha Svetoga i stadoše govoriti drugim jezicima” (Dap. 2,4). Međutim celina, odnosno „kad bijahu svi apostoli jednodušno” (Dap. 2,1), koju su činili ukazivala je na njihovo međusobno razumevanje, jer su pojedini ljudi koji su ih sa strane posmatrali govorili *nakitili su se* ili „napili su se slatkog vina” (Dap. 2,13). Apostoli su se razumeli međusobno ali ih svetina koji ih je posmatrala nije razumela. Zato u *Svetom pismu* i piše: „Koji govori jezik, neka se moli Bogu da i tumači” (1 Kor. 14,13). Zahvaljujući ovom daru koji je Sveti Duh izlio na njih, apostoli su mogli da idu po svetu i propovedaju na različitim jezicima „jer koji govori jezik, ne govori ljudima nego Bogu; jer niko ne razumije, pošto on duhom govori tajne” (1 Kor. 14,2). Apostol Pavle, praveći paralelu sa muzičkim instrumentima koji puštaju ne/razgovetne zvuke kaže: „Tako i vi, ako rečete jezikom nerazumljivu riječ, kako će se znati šta govorite? Jer ćete govoriti u vjetar. Ma koliko da je na svijetu vrsta glasova, ali nijedan nije bez značenja” (1 Kor. 14,9-10). „Među-

³ Вавилон се у *Новом завету* уобичајено тумачи као синоним за Рим (Otkr. 18,8; 17,5), према: Ракић, 2002: 34. Данас је Вавилон углавном синоним за декаденцију и предстојећу пропаст западног друштва.

⁴ Апостоли на икони *Педесетница* уобичајено се приказују у одећи филозофа-учитеља, окренути једни према другима као да разговарају. Они држе у рукама књиге и свитке што указује на њихову будућу мисију подучавања. Сваки апостол приказан је у посебном и другачијем ставу и положају од осталих у складу са примањем разноврсних дарова (1 Кор. 8,10). Заједно, они чине целину са јединственим складом и ритмом. Тако се потврђује јединство у мноштву јер „различити су дарови али је Дух исти” (1 Кор. 12,4). Окренути једни према другима они изгледају као да разговарају, јер „стadoше govoriti другим језицима, као што им Дух даваше да казују” (Dap. 2,4). Више о томе види у: Svetkovska Ocokoljić, 2009.

tim, pored dara propovedanja reči dobijaju i moć isceljenja⁵. Tako u *Jevandeljju po Marku* piše: „A znaci onima koji vjeruju biće ovi: imenom mojim izgoniće demone; govoriće novim jezicima” (Mk. 16,17).

Sveti Grigorije daje alegoriju putovanja u duhovnom podvižništvu sa rečima da putovanje iz Jerusalima u Vavilon predstavlja pad duše iz pravednosti u zlo (Jeffrey, 1992: 69). Tako se kroz vekove Jerusalim shvatao kao ideja mira i spokoja dok je Vavilon predstavljao kaos, nerazumevanje među ljudima i pometnju. Razlog ovom tumačenju takođe se pronalazi u *Svetom pismu*. U Vavilonu je došlo do pometnje među jezicima a u Jerusalimu je došlo do njihovog ponovnog ujedinjenja, na dan *Pedesetnice*.

U vezi sa pometnjom među jezicima i darom jezika uopšte, iz ugla hrišćanske crkve, usko je povezana pojava poznata kao *glasolalija*. Iako se ova pojava uglavnom vezuje za posebno ekstatično stanje kada pojedinci-vernici ispuštaju različite ne/artikulisane zvukove tokom molitve u crkvi, ona ima svoje duboke korene upravo u pometnji među jezicima. Na ovaj način, javlja se pokušaj da se jezici ponovo objedine i postanu razumljivi ljudima sa različitih govornih područja⁶. Ipak, ovaj način sporazumevanja može se tumačiti kroz dva aspekta prema rečima svetog Pavla jer on kaže: „Blгодарим Bogu mojemu što govorim jezike više od sviju vas. Ali u Crkvi volim reći pet riječi umom svojim, da i druge poučim, nego hiljade riječi jezikom” (1 Kor. 14, 18-19). Tako on reči određuje kao *znak neverujućim* (1 Kor. 14,22), jer prema rečima *Zakona*: „Tuđim jezicima i tuđim usnama govoriću narodu ovome, i ni tako me neće poslušati, govori Gospod” (1 Kor. 14, 21). Međutim, jedan vid glasolalije se takođe pominje u sledećim upitnim rečima apostola Pavla: „Ako se, dakle, skupi sva Crkva na jedno mesto, pa svi izgovore jezike, a uđu neupućeni ili neverujući, neće li reći da ludujete?” (1 Kor. 14, 23). *O daru*

⁵ Древни Египћани веровали су у моћ речи. Изрицањем одређених речи или имена моћи на прави начин и са одговарајућим тоном гласа, упућени је могао да лежи болесне, да прогони зле духове који су проузроковали бол и патњу и да враћа мртве у живот, као и да трулежно тело преобрати у нетрулежно у коме душа може да живи у вечности. Такође, ово веровање било је повезано и са Изидом која је називана богињом „моћног језика”. Египатски бог Тот, господар божанских речи, је био тај који је при стварању света свео на речи невиђену и непознату стваралачку моћ, и ко их је изговорио у таквој мудрости да је свет призван у постојање. Више о томе види у: Budge, 1901. На исти начин се помиње, као један од више новозаветних примера, Христово оживљавање Јаирове кћери када каже: „Талита куми, што значи: ‘Дјевојчице, теби говорим, устани!’” (Мк. 5,41).

⁶ Бенц (Benc, 2006: 197) наводи неколико историјских примера који су се десили војсковођама. „Познат пример је велико дејство које је Бернард Клервоски у Немачкој својим проповедима о крсташким походима на француском језику извршио на чисто немачки аудиторјум који га је разумео, иако уопште нису знали француски, догађај који су и савременици сматрали чудесним случајем гласолалије”.

jezika i proroštva i o izgrađivanju Crkve (1 Kor. 14,1-39) apostol Pavle na kraju poučava rečima „revnujte da prorokujete i jezike govoriti ne zabranjujte”. Međutim, kao što i sveti Pavle govori o odnosu verujućeg i neverujućeg tako se i u kasnijim spisima govori o tome da dar jezika na dan *Pedesetnice* nije čudo govora već čudo slušanja. Takođe, sveti Irinej u delu *Protiv jeresi* govori o posebnim proročkim darovima onih koji su kroz Božiji duh mogli da govore na svim jezicima.

Međutim, ovaj vid darova kroz jezike vodi poreklo iz starijih obreda u odnosu na hrišćanstvo, i zapravo je veoma sličan ekstatičnim stanjima u grčim religijskim misterijama (Mackie, 1921: 26)⁷.

2. Haldejski izvori o vavilonskoj kuli i arheološka otkrića

Ime Vavilonija proizašlo je iz naziva glavnog grada (Vavilon) ove države. Njegov stari naziv bio je Haldu, a stanovnici su nazivani Haldeji odnosno Hasdimi u *Starom zavetu*. Po običajima tog vremena, kao i ostali narodi i oni su preuzeli ime svog osvajača koji se zvao Hesus. Međutim, u još drevnijem vremenu, Vavilonija je bila poznatija kao Sumir ili Akad. Ova dva naziva označavala su Južnu i Severnu Vaviloniju. Podjednako je i sam grad Vavilon označavan u spisima brojnim imenima. Prema Badžovim (Budge, 1891) istraživanjima uobičajeni nazivi bili su *Ka Dingirra Ki*, što znači *Mesto na kome je kapija Boga*, ili *Tintir Ki*, što znači *Drvo života*. Tako su oblici koji se uobičajeno javljaju u *Biblijama* (Vavilon ili Vavel) proizišli iz asirsko-semitskog prevoda akadskog naziva *Dingirra Ki* (Budge, 1891: 18-19). Naziv Vavilon uobičajeno se tumači kao *kapija Boga*. Iako je uobičajena i najčešće primenjivana tvrdnja da Vavilon označava pometnju (zbrku), Badž (1891) ukazuje na to da je ovo tumačenje pogrešno⁸.

Vavilon je, prema izvorima, ležao na reci Eufkrat nedaleko, iznad Borsipe a nazivan je *obitavalište boga Bela* i *grad Marduka*. Tačna veličina ovog grada do danas je ostala nepoznata ali se pouzdano zna da je bio izuzetno veliki. Grad je bio okružen sa dva zida koji su nazvani *Imgur-Bel* i *Nimitti-Bel* a koje još Herodot pominje. Za ovaj drugi zid se smatralo da ga je obnovio Na-

⁷ O brojnim primerima glosolaliје kroz istoriju u kontekstu silaska Svetog Dуха али и демонског заповедања када појединац говори језике (најчешће древне) које не разуме, види у: Mackie, 1921.

⁸ Додатну збрку унело је тумачење хебрејског *balal* што значи збркати, помешати а што је тумачено као реч из које произлази име Вавилон јер се „пометња међу језицима збила на том месту” (Budge, 1891: 19). Џефри (Jeffrey, 1992) такође тврди да *Babel* одговара акадском *Babili/u* (капија бога, богова) и да је у *Постању* (1. Мој 11,9) уобичајена етимологија објашњена хебрејском речју *balal* (збрка, пометња). Међутим, он тврди да порекло ове речи није ни сумерско ни акадско, већ да остаје непознато (Jeffrey, 1992: 66).

vukodonosor Drugi. U prilog ovim podacima je i tekst kolumne⁹ koji govori o obnovi koju je sproveo Navukodonosor, *veliki kralj Vavilona, uzvišeni princ, poklonik boga Marduka, nadmoćni gospodar, voljen od boga Neba, neumorni princ*. U tekstu se pominje izgradnja hrama od bitumena i opeka, u vidu stepenastih ploča, prekrivenih blještavim zlatom, blistavim kao dan, sa vrhom poput planine, unutar Vavilona, koja je nazvana *obitavalištem božanskog kralja neba i zemlje*. Nazvavši Vavilonsku kulu *utvrđenjem neba i zemlje*, Navukodonosor pominje i to ju je izgradio njegov otac a da ju je on obnovio (Budge, 1891: 20-21). U asirskim natpisima se dalje govori o vrhu kule koji je dosegao nebo¹⁰.

Smit (Smith, 1876) daje druge uvide kroz prevode Beroza (4-3. vek pre nove ere), koji je bio vavilonski sveštenik, i drugih antičkih pisaca. Beroz prema prevodu Abidenusa daje prikaz izgradnje Vavilonske kule. Prema ovim spisima prvi stanovnici zemlje, veličajući sopstvenu slavu i snagu sa prezirom prema bogovima započeli su izgradnju Vavilonske kule čiji je vrh trebao da dosegne nebesa, a na mestu danas poznatom kao Vavilon. Međutim, kada su se približili nebu, vetrovi¹¹ koje su pokrenuli bogovi, srušili su njihov pronalazak. Za ruševine koje su ostale od hrama, smatra se da se i danas nalaze u Vavilonu. Onda su bogovi, kako bi kaznili ljude, uveli pometnju i različite jezike među njima koji su do tada svi govorili istim jezikom. „I izbio je rat između Hronosa i Titana. Mesto na kome su gradili kulu danas se zove Vavilon zbog pometnje među jezicima, zbog zbrke koja je po Jevrejima nazvana Vavel” (Smith, 1876: 48).

Drugi uvid u izgradnju Vavilonske kule¹² dat je prema prevodu Aleksandra Polihistora koji govori o tome kako su svi nekadašnji ljudi govorili is-

⁹ Превод који даје Бац је са два цилиндра који се налазе у Британском музеју од 1878. године (Budge, 1891: 19-21).

¹⁰ Детаљније о истраживањима, историји и ископавањима Вавилона, види у: Pinches, 1902.

¹¹ Иако се у тексту *Старог завета* при зидању Вавилонске куле не помиње ветар при рушењу, када Свети Дух на дан *Педесетнице* силази у виду огњених језика и апостоли почињу да говоре различитим језицима, претходио је следећи догађај: „И уједанпут настаде шум са неба као хујање силнога вјетра, и напуни сав дом гдје они сјеђаху” (Дап. 2,1).

¹² Један од најстаријих приказа за који се претпоставља да описује изградњу Вавилонске куле налази се на вавилонском цилиндру. Смит даје њихов приказ (Smith, 1876: 158-159) а такође и превод четири колумне тврдећи да описују изградњу Вавилонске куле и пометњу међу језицима. Иако су фрагменти непотпуни, према њему, они говоре о љутњи богова због људских грехова и помињу место Вавилон. Такође, помиње се да све што људи изграде током дана богови сруше током ноћи (Smith, 1876: 160-163). Међутим, нешто касније, Бац је оповргао поједине сегменте овакве тезе тврдећи да су текстови погрешно преведени и да на колумнама које Смит наводи (K 3567) нема ни помена о кули нити градњи било које врсте (Budge, 1934).

tim jezikom ali su onda neki od njih započeli gradnju velike i veoma visoke kule, koja se uspinjala do nebesa. „Onda je Bog poslao vihar i pomeo njihov plan, i dao svakom plemenu pojedinačni jezik, i to je razlog zbog čega je taj grad nazvan Vavilon. Nakon potopa živeli su Titan i Prometej, i tada je Titan pošao u rat protiv Hronosa” (Smith, 1876: 49).

Prema brojnim istraživanjima došlo se do zaključka da bi Nimrud mogao biti mesto na kome se nalazila kula. Ove tvrdnje podstaknute su iskopavanjima Ravlinsona (Henry Ravlinson) koji je pronašao kulu koja se sastojala iz sedam nivoa¹³ a svaki nivo bio je u drugoj boji. Hram je bio posvećen sedam planeta a među otkrićima posebno je interesantno to da je prvi nivo koji je bio kvadratnog oblika, upravo kao u starozavetnom opisu, bio od cigala premazanih i zacrnjenih bitumenom. Za ovaj nivo smatralo se da je pripadao Saturnu. Drugi nivo je bio od cigala premazanih narandžastom bojom, i pretpostavljalo se da je bio posvećen Jupiteru, treći crvenom bojom (Mars), četvrti je bio posvećen Suncu (za koji je Ravlinson smatrao da je verovatno bio optočen zlatom) dok su preostala tri, koja su bila previše razrušena, najverovatnije pripadala Veneri, Merkuru i Mesecu. Druge ruševine za koje se eventualno smatralo da bi mogle predstavljati Vavilonsku kulu bile su ruševine hrama posvećenog bogu Belu. Međutim, u vavilonskim i asirskim skulpturama, Vavilonska kula je uobičajeno predstavljena u stilu kako se danas i pretpostavlja da bi izgledala¹⁴ (Smith, 1876: 164-166) a podseća na zigrat (nalik stepenastoj piramidi).

3. Globalizacija i *umrežavanje* kao savremeni vid vavilonske kule

„Ako, dakle, ne znam značenje glasa, biću tuđin onome koji govori, i onaj koji govori biće meni tuđin” (1 Kor. 14,12).

Zidanje Vavilonske kule, danas se iz ugla savremenog čoveka, tumači kao proces globalizacije drevnih naroda koji su govorili jednim jezikom i koji je potom izdelfen u mnoštvo drugih, međusobno nerazumljivih jezika (Leigh, 2004)¹⁵. Tako se Vavilonska kula iznova uzima kao preslikani primer neka-

¹³ Jedna od brojnih analogija vezana za broj sedam, a u kontekstu речи, može se pronaći i u sledećem navodu iz psalma: „Ријечи су Господње чисте, сребро у ватри очишћено од земље, седам пута претопљено” (Пс.11,6).

¹⁴ Од периода 16. века (1563), када је Питер Бројгел Старији насликао Вавилонску кулу са кружном основом, како се спирално успиње, овај приказ, иако историјски нетачан, постао је уобичајен.

¹⁵ Када је Бог помешао језике, језик је изгубио своју основну конструктивну снагу јер људи, неразумевајући једни друге нису могли да наставе да граде (Frothingam, 1917: 5).

dašnjeg vida globalizacije na savremeno doba. Međutim, ovaj poredak dešava se obrnuto jer nasuprot nekadašnjoj jezičkoj homogenizaciji, savremeni čovek teži iz raznovrsnosti ka jedinstvu, unifikaciji, želi da se stvori jedna kultura i jedan jezik i da se na taj način oslobodi zavisnosti od volje Boga¹⁶.

Supra-jezik kome se danas teži suštinski je element u stvaranju nove homogenizovane kulture sa sopstvenim vrednostima i verovanjima. U nastojanju da se dâ jasna odrednica kulturnog prostora mnogi teoretičari su pokušali da se utemelje na jeziku kao osnovnoj jedinici simboličke kulture. Kulturna jedinica (*cultunit*) kao grupa ljudi koji kolokvijalno upotrebljavaju zajednički jezik, različit od svih drugih, i koji pripadaju istoj kontaktnoj grupi je suštinska osnova integracije kulture (Klosowska, 2001: 55). Ipak, ova suštinski drevna ideja integrisanja jedne kulture, naroda ili njegove religije imala je brojne krupnije manifestacije u istoriji čoveka¹⁷. Međutim, kulturna fragmentacija je deo istorijske regresije uređenog sveta u kaos i ukazuje na odsustvo ispunjenja (punine) ili potpune odgovornosti i osećajnosti za Božiju volju. To je suština postojanosti i trajnosti procesa koji je pokrenut u Vavilonu (Fortner, 2007: 172). Ipak, pojedinačni, manji jezici često sadrže zaboravljena znanja i pojmove koji unutar sebe imaju niz različitih kulturnih i društvenih pojava objedinjenih kroz više vekova. Tako „gubitak jezika nosi sa sobom gubitak tradicionalnog znanja koje može biti korisno čovečanstvu” (Mufwene, 2005: 39).

Mogućnost da prihvata i proživljava različite događaje i ukidanje institucionalnog monopola nad informacijama, dali su čoveku prividan osećaj slobode i sveprisutnosti. Tako čovek ponovo pokušava da postane kao Bog, da bude svuda i da svime vlada, i upravo kroz ovu težnju, razvila se globalizacija, novi pokušaj delimično nasilnog a delimično dobrovoljnog ujedinjavanja, nametanja jednog jezika i jedne kulture. Vladika Artemije navodi da se zlo indiferentizma pojavljuje kao bolest koja najpre zahvata najviše slojeve društva pa se poput epidemije i pomodarstva prenosi u široke narodne mase, a danas još lakše pod uticajem masovnih medija. Optužujući zlo ekumenizma koji „objedinjuje mnoštvo jeresi pod zajedničkim hrišćanskim krovom” da je izrodio ideju globalizma, on govori o novoj ideologiji Zapada koja nastoji da se nametne čitavom svetu (Artemije, 2009).

¹⁶ Пре добијања дара говорења и разумевања различитих језика, сваки човек је контролисао сопствени језик, а након тога, Бог директно контролише све језике. Тако је језик постао независан од воље човека и директно зависан од воље Бога (Mackie, 1921: 22).

¹⁷ Ставарање старословенског језика у 9. веку јавило се као потреба која је почивала на уверењу да језик који служи као средство за хришћанску службу Божију постаје посвећен и да се народ који њиме говори уздиже на статус народа посвећеног да служи Богу, према: Obolenski, 1991: 24.

Umrežavanje i deljenje informacija među pojedincima koji se uključuju na *Izvor*¹⁸ i međusobno komuniciraju rečima, pokretima i slikama pojednostavljeno je mogućnošću da svaka ideja može biti prevedena na željeni jezik a fizičke razdaljine se podjednako lako prevazilaze. Tako dolazimo do hrišćanske pojave poznate kao bilokacija¹⁹ ili udvajanje, što govori o mogućnosti čoveka da istovremeno umom (a sada i likom) bude prisutan na više mesta. Čovek je uspeo (veštačkim putem a ne snagom svog duhovnog bića) da kao Bog bude sveprisutan, da zajedničari sa drugim ljudima a glasolalija koja odjekuje u sistemu mreže čuje se do nebeskih visina. Novostvoreni metež, tako nalik vavilonskoj pometnji, teži da se sjedini u jedan jezik. Međutim, ikoničnost jezika²⁰ je isuviše narušena da bi pojedinac mogao informacije²¹ i odnose sa drugim ljudima putem interneta dublje da proživljava. Ove odnose odlikuje pokret a ne trajanje, promena a ne produblјivanje, raznovrsnost a ne sjedinjenost i gomilanje podataka a ne iskustveno proživljavanje. Prema Fortneru (Fortner, 2007: 172) proces akulturalizacije i novog vida kolonizacije zasnovan je na metodama prihvatanja vrednosti kako bi se održao korak sa pojmovima: razvijen, moderan, savremen i slično, dok zadržavanje tradicionalnih vrednosti podrazumeva zaostalost i primitivizam. Tako, on govori o tome da novu vrstu međuodnosa oblikuju tržišta koja neumolјivo ekonomski vezuju ljude kako bi olakšali političku, vojnu, društvenu i kulturnu međuzavisnost. Narastajuća homogenizacija ljudi i mesta kroz preobražaj ideja, vrednosti, jezika, verovanja i celokupne kulture postaje moguća kroz virtuelnu komunikaciju i putovanja koji spajaju različitosti.

Sa bogoslovskeg gledišta mišljenja su podeljena. Umrežavanje nudi nove vidove misionarenja i tržište potencijalno *preobraćenih* a sa druge strane Internet i svi vidovi klasičnih medija javljaju se kao zlo koje prodire u domove i dušu čoveka. Međutim, postoji i mnoštvo ustupaka koji na vrlo čudan način pokušavaju da idu u skladu sa „pozitivnim” promenama na svetском nivou. Tako Alfejev navodi jedan (od brojnih primera) prepravljjanja bogoslužbenih tekstova po ugledu na savremene norme: „Relativno nedavno je Rimokatolička crkva odlučila da ukloni takozvane ‘antisemitske’ tekstove iz službe na Veliki Petak. Nekoliko članova Pravoslavne Crkve je počelo sa propagiranjem ideje revizije Pravoslavnih službi, sa namerom da ih učini bli-

¹⁸ Извор је овде тумачен као Интернет.

¹⁹ Појава удвајања личности позната је у свим религијама. Деатљније о видовима на примеру хришћанских светитеља види у: Vikan, 1984.

²⁰ Детаљније о икониčnosti језика и слике види у: Цветковска-Оцокољић, Цветковски, 2010.

²¹ Чапнин (2004) наводи да су информације које су изгубиле своју икониčnost, побуна против знања, а посебно против иконичног знања, чија основа лежи у познању Истине, Слова и Лика (Образа) који су сједињени у Христу.

žim savremenim standardima političke korektnosti (Alfejev, 2009). Tako dolazi do usklađivanja i same hrišćanske vere sa modernim trendovima a bogoslovlje preti da postane „praznoslovlje” (1 Tim. 1,6).

Zaključak

Sve što je čovek spoznao o svetu koji ga okružuje, u bogoslovskom smislu, spoznao je preko jezika: od prvih reči *Svetog pisma* „I bi Riječ”²² do pometnje i ponovog jezičkog zajedničarenja na dan *Pedesetnice*. Iskustvo koje je sticao a povremeno kroz istoriju i zaboravljao, prenosilo se preko jezika koji je oduvek predstavljao i izražavao različite vidove stvarnosti, od onih vidova koji su bili od suštinske važnosti za spas i razvoj čovečanstva do nivoa stvarnosti koje je preživljavao u svakodnevnom životu. Tako su se kultura, vera, religija, nauka i zabava oduvek međusobno preplitale putem jezika. Međutim, razvoj savremenih medija doveo je do privilegije koju pojedinac nikada pre u istoriji nije imao a to je mogućnost da trenutno komunicira sa osobama iz najudaljenijih krajeva sveta i da na taj način virtuelno zaposedne celokupan geografski prostor Zemlje.

Komunikacija, verbalna i neverbalna, podjednako, pronalazi svoj smisao u osnovi misionarskog i mističnog života crkve. Tako komunikacija po sebi sadrži bogoslovski aspekt. Kroz molitvu kao najviši čin komunikacije čovek postaje sapričesnik unutrašnjeg, tajanstvenog života Reči Božije. Tako on iz zemaljskog materijalnog plana prelazi na bogočovečanski, ikonični plan vladanja rečima (Lepahin, 2002). U skladu sa hrišćanskim tumačenjem, ponašanje pojedinaca, odnosno način na koji oni reaguju i odgovornost za ono što čine, su mnogo dublji nego što se spolja uočava. Tako, oni kroz svoje ponašanje određuju prirodu javnog prostora kao deo sfere, ili set sfera koje se međusobno prožimaju, pre nego kao pojedinačnu, kontrolisanu sferu. Propovedanje jevanđenja o čemu govori *Jevanđelje po Marku* (Mk. 15,16) svakom stvorenju podrazumeva stalni odnos i komunikaciju sa okruženjem jer komunikacija nije samo spoljašnji fenomen već podjednako i unutrašnji (Fortner, 2007: 174). Ako bi Vavilonska kula predstavljala otuđenje među ljudima i pometnju među jezicima, onda bi crkva čak i u kontekstu same građevine predstavljala idealnu zajednicu. U njoj se ljudi mole Bogu i Bog ih razume bez obzira koje jezike govore. Međutim, danas se javljaju novi vidovi sve

²² У Давидовом псалму о стварању света такође се помиње улога божанске речи: „Ријечју Господњем небеса се створише, и духом уста његовијех сва војска њихова” (Пс. 33,6).

prisutnijih virtuelnih zajednica a mesto crkve ili ikone kao posrednika u molitvi zauzima monitor.

Hrišćanska antropologija zasnovana je na čoveku stvorenom po podobi Božijem, i sugerše da postoji mnogo više činilaca nego što oni mogu biti obuhvaćeni ljudskim umom. Kultura kao mentalna, društvena, simbolička i jezička aktivnost koja objedinjuje ljude nije odvojeni deo od čoveka već se odvija unutar svakog pojedinca koji je proživljava i prihvata na sebi svojstven način, i povratno vrši delovanje na ljude oko sebe. Međutim, iako postoji iluzija bliskosti među ljudima sa različitih krajeva sveta kao i to da svet postaje sve manji i sve vidljiviji, da nestaje njegova tajna, procesi globalne ekonomije suštinski stimulišu političko i društveno razdvajanje. Tako se javlja osnaživanje etničkih, tradicionalnih i religijskih korena ali samo na površini, u kontekstu vidljivih simbola i agresinog nametanja ideja koje nisu lično proživljene.

Prema Fortneru (2007: 174-176) pitanje jezika će se javiti kao suštinsko a možda će se u skorijoj budućnosti funkcije supra-kulture mešati sa prevladavajućim jezicima koji će se koristiti istovremeno (simultano). On navodi tri vrste komunikacije koje bi mogle postojati: parohijska, interkulturalna i supra-kulturalna, gde se poslednja javlja kao naročito važna ali i zabrinjavajuća za savremenog čoveka. Iako naizgled prve dve navedene vrste mogu delovati komplementarno treća je, po njemu, potpuno drugačija i ima drugačije zahteve. Upravo stoga što su funkcije univerzalnog i lokalnog nivoa toliko različite svet jezičke različitosti pod supra-kulturnim jezikom može da opstane. Novi svetski tip bilingvalizma može biti moguć za one sa jezikom unutar kojeg govornik poznaje globalni jezik koji mu omogućuje ulazak u globalnu zajednicu i drugim, regionalnim ili više parohijskim nacionalnim jezikom, koji mu omogućuje trenutni ulazak u sopstvenu zajednicu. Jezička raznovrsnost supra-kulture je odraz Vavilona upravo zato jer se ponavlja model mogućnosti trenutne komunikacije među ljudima ali sa izvesnom dozom rastrzanosti i šizofrenije u pokušaju simultanog izmirenja globalnog i lokalnog.

Ono što se dešava na kulturnom nivou Zapada naglo se proširuje na ostatak sveta uglavnom kao rezultat dominacije Anglo-Američke popularne kulture širom sveta. Takođe, Mufen (Mufwene, 2005: 20) govori, pozivajući se na savremene kritičare, o ubijanju jezika koje se danas dešava, sa naročitim naglaskom na engleski jezik koji sve više u Evropi guši kontinentalne jezike. Kao razlog gubitka nekadašnje prevlasti francuskog jezika on navodi ekonomsku i vojnu praksu, danas, najjačih nacija koje govore istim jezikom (Amerika, Engleska, Australija, i deo Kanade). Sa druge strane, prema teorijama Svana (Swaan, 2001) i Kalveta (Calvet, 2002) jezici se javljaju kao strukture organizovane po uzoru na galaktička sazvežđa koje dozvoljavaju

komunikaciju na najmanje tri nivoa: 1. na nivou narodnog jezika po kome funkcionišu autohtoni nacionalni jezici u bivšim kolonijama, 2. na regionalnom ili nacionalnom nivou koji može ili ne mora biti službeni jezik, i što im omogućava da govore različitim etničkim maternjim jezicima međusobno, i 3. na nacionalnom ili internacionalnom nivou gde nekadašnji kolonijalni/imperijalistički jezik funkcioniše kao dominantan (Mufwene, 2005: 32-33).

Putem jezika i medijskih proizvoda značenje sistema dominantne popularne kulture se prenosi u tradicionalne, zatvorene kulture i postaje njihov sastavni deo i način življenja. Kulture stvaraju značenja, značenja stvaraju proizvode, proizvodi se distribuiraju putem medija i stižu do pojedinaca različitih kultura i nacionalnosti. Međutim, kao što jezik izražava osećanja, mišljenja i sve ostale aspekte pojedinca i društva u celini postoji razlika i među pojedincima unutar jedne kulture. Tako jezik obrazovanog i neobrazovanog čoveka nikako nije isti. U savremenom svetu se pod obrazovanjem podrazumeva i poznavanje nekoliko stranih jezika, a u tom poznavanju engleski jezik preovladava. Tako se postavlja pitanje da su savremena demokratska stremljena zapravo „jednaka prava građana na dominantan jezik“? (Mufwene, 2005: 26). Takođe, postavlja se pitanje u kolikoj meri je moguće čoveku da prihvati jezik jedne dominantne zajednice a da pri tome ostane veran svojoj tradiciji, običajima i celokupnom načinu življenja.

Da li će zatvoreni monaški krugovi kao čuvari duhovnosti jednog naroda imati pripadnike u svojim redovima koji će u kelijama nositi mobilne telefone i kroz čiju će molitvu odjekivati zvuci svetovnog života²³ ili će pritiskom na dugme monitora radosno izmeštati svoje prisustvo u virtuelni svet ispunjavajući lični, fizički i duhovni prostor uživanjima običnog čoveka?

Da li će poznavanje drugog (ili drugih) jezika zaista doneti nova znanja ili će se svesti na suženi²⁴ jezički kod (Klosovska, 2001: 104), takozvani *anglo-srpski* (ili neki drugi) jezik koji će biti podjednako nerazumljiv Srbima kao i Englezima i da li će supra-jezik neminovno doneti razumevanje i ličnu izgradnju ili će stvoriti novu vavilonsku pometnju, novi vid glasolalije sa svim posledicama koje će rušenje nove, na nestabilnim temeljima izgrađene, kule doneti?

²³ Пример монахиња у манастиру Свети Лука у Метеорима, Грчка, 2010.

²⁴ Сужени језички код углавном се користи у комуникацији међу пријатељима, родбином и слично а првенствено је специфичан за нижу и средњу класу друштва. Бернштајн, који је у Енглеској проучавао различитост између суженог и развијеног језичког кода, закључио је да је језик једно од веома важних средстава помоћу којих се може анализирати али и појачати начин мишљења, осећања и понашања, према: Јанићијевић, 2000: 15.

Literatura:

1. Alfejev, Ilarion (2008): „Teološko obrazovanje u 21. veku”, deo predavanja sa Wycliffe College, University of Toronto, ur. Ljubomir Kostić, u digitalnoj biblioteci Svetosavlje.
<http://www.svetosavlje.org/biblioteka/Teologija/AlfejevTeologija.htm> (pristup, 20.10.2009).
2. Artemije, episkop (2009): „Pravoslavlje i savremeni izazovi kod nas”, deo predavanja održanog 24. februara 2009, na Tehničkom fakultetu u Kosovskoj Mitrovici, u digitalnoj biblioteci Svetosavlje (pristup, 10.11.2010).
3. <http://www.svetosavlje.org/biblioteka/izazovi/SavremeniizazoviEpiskopArtemije.htm>
4. Benc, Ernst (2006): *Vizije u hrušćanstvu*, Čigoja, Beograd.
5. Budge, Wallis (1891): *Babylonian Life and History*, The Religious Tract Society, Piccadilly.
6. Budge, Wallis (1901): *Egyptian Magic*, London, Kegan, Paul, Trench and Trubner & Co.
7. Budge, Wallis (1934): *The Babylonian Legends of the Creation*, British Museum, London.
8. Дельягин, Михаил Г. (2003): *Mirovoū krizis: Obučaj teorija Globalizacii*, INFRA-M. <http://www.delyagin.ru/books/> (pristup, 4.01.2010).
9. Janićijević, Jasna (2000): *Komunikacija i kultura*, Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, Novi Sad.
10. Jeffrey, David L. (1992): *A Dictionary of Biblical Tradition in English Literature*, Wm. B. Eerdmans Publishing Co, Michigan.
11. Klosowska, Antonjina (2001): *Sociologija kulture*, Čigoja, Beograd.
12. Leigh, James (2004): „Reflections of Babylon: Intercultural Communication and Globalization in the New World Order”, *Globalization IV*(1).
13. <http://globalization.icaap.org/content/v4.1/leigh.html> (pristup, 10.01.2010).
14. Mackie, Alexander (1921): *The Gift of Tongues: A Study in Pathological Aspects of Christianity*, Doran, New York.
15. Mufwene, Salikoko S. (2005): „Globalization, and the Myth of Killer Languages”, in: *Perspectives on Endangerment*, (ed. Graham Huggan and Stephan Klasen), Georg Olms Verlag, Hildesheim-New York, pp. 19-48.
16. Pinches, Theophilus G. (1902): *The Old Testament in the Light of the Historical Record and Legends of Assyria and Babylonia*, Society for Promoting Christian Knowledge, London.
17. Obolenski, Dimitrie (1991): *Šest vizantijskih portreta*, Prosveta, Beograd.
18. Fortner, Robert S. (2007): *Communication, Media and Identity: a Christian Theory of Communication*, Rowman & Littlefield Publishers Inc, Maryland.

19. Smith, George (1876): *Chaldean Account of Genesis*, Sampson Low, Marston, Searle and Rivington, London.
20. Frothingham, Revere P. (1917): *A Confusion of Tongues*, Houghton Mifflin Company, Boston-New York.
21. Hayes, Doremus A. (1914): *The gift of Tongues*, Methodist book concern, New York.
22. Cvetkovska Ocokoljić, Violeta (2009): „Simbolizam praznika Pedesetnica: pisani i slikani izvori”, *Teološki časopis* 9, ur. Dimitrije Popadić, Protestantski teološki fakultet, Novi Sad, str. 45-69.
23. Cvetkovska Ocokoljić Violeta, Tatjana Cvetkovski (2010): „Ikoničnost medija: ikonoborstvo savremenog društva”, *Kultura polisa* 13/14, ur. Ljubiša Despotović, Udruženje za političke nauke Srbije, Novi Sad, str. 293-306.
24. Čapnin, Sergej (2004): *Jezik sveštenog i savremena kultura (Язык священного и современная культура)*. Izdanje bratstva svetog Tihona (Izdateljstvo bratstva svjatitelja Tihona). Deo iz knjige, prev. Nebojša Cosović, *Pravoslavlje*.
25. <http://pravoslavlje.spc.rs/broj/911/tekst/crkva-se-protivi-svakoј-manipulaciji-svesti/print/lat> (pristup, 15.08.2009).
26. Vikan, Gary (1984): „Art, Medicine and Magic in Early Byzantium”, *Dumbarton Oaks Papers* 38, ed. Alice-Mary Albot, Harward University Press, Washington, D.C, pp. 65-86.

Babylonian confusion and creation of supra-language as a new type of construction tower of babel

Summary: This paper deals with the religious understanding of the emergence and confusion in human languages and understanding of the diversity of languages in contemporary society. The reason for testing the religious aspect consists in the fact that religion over the centuries played an important role in the life of the individual and society and also, today has a significant role in people's lives. The paper disputing the negative impacts of unification of language and the loss of iconicity of language and communion between people and God, that despite the separation of the Old Testament was renewal in New Testament on the day of Pentecost. Model of building the Tower of Babel which is analyzed in this paper, metaphorically, is still applied in the interpretation of the spread of information and globalization that seeks to create one language and one culture. Separation of languages is described as a punishment for building the tower, should reach the sky, while the modern unification of language (in one supra-language) is moving back toward the building, creating a new tower, a new Babylon, whose consequences are still not sufficiently explored.

Key words: Tower of Babel, glossallalia, globalization, supra-language, religion